

วิถีชีวิตของคน

พระราชสุทธินิพนธ์

D060

ท่านสาธุชนชายหญิงทั้งหลาย

วิถีชีวิตของคนนี้ หมายถึงทางดำเนินแห่งชีวิตของเราทุกคน ซึ่งมีการกระทำทางกิริยา วาจา ใจ พร้อมด้วยเจตนาเป็นสัญลักษณ์บอกให้รู้ว่า ถ้าการกระทำเป็นชั่วทุกระยะ ชีวิตก็มีมืดมัวทั้งมาและไป แต่หากการกระทำดีบ้างชั่วบ้างคละกันไป ชีวิตจะสว่างบ้างมืดบ้าง ตามระยะของการกระทำ และมิว่าการกระทำเป็นดีตลอดแล้ว ชีวิตก็จะสว่างทั้งมาและไป เชิญมาไปดูกันเถิด นี่วิถีชีวิตของคนเรา พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ ๔ จำพวก คือ **คนมืดมาไปมืด, คนมามีมืดกลับไปสว่าง, คนมาสว่างกลับไปมืด, คนมาสว่างกลับไปสว่าง**

คนมืดมาไปมืด ชีวิตของคนมามีมืดไปมืดนี้ มีมืดมัวตลอดต้นตลอดปลาย ย่อมเป็นสิ่งที่น่าสะอึกสะอื้นหวาดเสียวเหลือล้น เราทุกคนไม่มีใครชอบ เพราะมันทรมานให้เราต้องเป็นทุกข์เดือดร้อน ยิ่งนัก มีลักษณะอยู่ ๓ ประการ

๑. **ชีวิตมาอับไปอับ** ผู้เกิดมายากจน และยอมจำนนทนจนไปตลอดชีวิต ไม่รู้จักคิดสร้างเนื้อสร้างตัว เราย่อมรู้ทั่วกันดีว่า คนจนนั้นเป็นคนหมดราคา ชีวิตอยู่สักว่าลมหายใจเข้าออก ยันตัวลงเป็นคนขอทานเขากิน น่าจะสำนึกว่า คนขอทานมิใช่จะมาขอทานเท่านั้น ยังมาเตือนเราให้รู้สึกว่า ต้องอย่าเป็นคนขอทาน แต่กลับเห็นการขอทานเป็นของดี จริงอยู่ การอาศัยผู้อื่นกับการอาศัยตัวเอง จำต้องไปด้วยกัน แม้อย่างนั้น ก็ควรยึดการอาศัยตัวเองเป็นสำคัญ ถือการอาศัยผู้อื่นเป็นเพียงชั่วคราว จึงจะเอาตัวข้ามทุกข์ยากได้ตลอดฝั่ง

เขาจนแล้วยังไม่พอ ข้ามีไข้ก็เจ็บเป็นสันดาน เห็นเกียจคร้านเป็นเครื่องอยู่สบาย เขามักง่ายเป็นอาภรณ์ ยึดอ่อนแอเป็นจุดหมาย เปื่อหน้ายการทำงานเป็นกำลัง ไม่คิดตั้งตัวให้เป็นหลัก หนักไม่เอาเบาสลด จะทำงานอะไรก็อ้างเลศว่า หนาวร้อน

หิวกระหายเข้าสาบป่วยเย็น ปวดหัวมัวตา เห็นดเห็น้อยเมื่อยล้า ดีแต่ขยันแก้ตัวเป็น
ที่หนึ่ง งานประจำของเขาคืองานกิน งานนอน และงานรบกวนเพื่อนบ้าน ทนแบก
ความจนไว้บนไหล่ไปจนวันตาย นี่คนมีชีวิตมาอับไปอับ

มานี้ ไป ลง ลูกขึ้น พุด นิ่ง คำเหล่านี้เป็นคำของผู้มีทรัพย์ปัญญาเล่นกัน
คนชะตาอับ ซึ่งหวังพึ่งเขาบ้ายหน้าเข้าไปหา ด้วยอยากได้ทรัพย์เลี้ยงชีวิต ระวังจงดี
อย่าให้เขาปัญญาเล่นกับท่านเช่นนี้ จะเสียเกียรติ จำไว้ว่า มีเงินมีทองเจรจาได้ ไม่มี
ไว้ไปลูกเรืองามมีเงินเขาเรียกน้อง มีทองเขาเรียกพี่ ไม่มีเงินไม่มีทองพี่น้องไม่มี
ความผิดพลาดเป็นของคน แต่คนดีต้องรู้จักกลับตัว

๒. ชีวิตมาด้อยไปด้อย ผู้เกิดมาโง่ แต่ชอบขี้โอ่ว่าตัวฉลาดแหลมลึก
หาความรู้สึกไม่ว่าตัวโง่ รู้อะไรบ้างเล็กน้อยมักนึกภูมิใจ เห็นความรู้้น้อยนั้นว่ามาก
ทำนองกบที่ไม่เคยเห็นน้ำในทะเล ถ้าคิดเอาว่าน้ำในบ่อมากมาย และเป็นคนมีใจ
ผยองหยิ่งว่าซำรู้ทุกอย่าง คนนี้โง่เขลา คนขี้เมา คนเจ้ามายาสาไทย คนไฟแฉ่งร้าย
คนขี้โกรธ คนโหดร้าย คนโลภจัด คนขี้ขลาด และคนชาติวิเศษยา ทั้งนี้ยอมเป็นที่
เพาะความชั่วทั้งหลาย ใครจะล้วงเอาดวงแก้วจากชอกฟันในปากมังกร ยังอาจทำได้
จะข้ามมหาสมุทรอันหนาแน่นด้วยแนวคลื่นครึ้นครึ้นอยู่ และจะทุนแม่ผู้พิชร้ายไว้บน
เศียรต่างมาลัยก็ยั้งได้ แต่จะยังใจคนโง่ให้กลับรู้สึกตัวนั้น มิพึงได้งายเลย คนโง่นั้นดี
อยู่แต่ขี้เกียจหยิบโย่ง เทียวไม้คูดี้ เก็บใจไว้ครอบกะบาลไปจนวันตาย นี่คนมีชีวิต
มาด้อยไปด้อย

๓. ชีวิตมาร้ายไปร้าย ผู้มีนิสัยร้าย ใจน้อย โกรธง่าย มาแต่เกิด และ
กลับไปเป็นคนหัวดีอวยากสอนยาก ถึงจะมีผู้รู้ช่วยกันสั่งสอนมากสักเท่าไร ก็ยังขึ้น
ดื้อถือรันตันทุรังอยู่ดังเดิม ซ้ำเป็นคนอกตัญญูไม่รู้คุณของผู้มีพระคุณเพิ่มอีก เมื่อพ่อ
แม่หรือคนอื่นแนะนำพร้าสอนในทางดีทางชอบ ก็โกรธและกลับคิดร้าย ยิ่งประพฤติ
เลวทรามต่ำช้า แสดงกิริยาแทงตา ใช้อวดจาแสงงหู น้ำใจดุร้ายหนักลง เป็นคนตัน

คดปลายงอ สมบัติเสีย ถือว่าไม่มีอะไรเสีย สุขภาพเสีย ถือว่าบางสิ่งบางอย่างเสีย แต่คนนิสัยเสียนั้น ย่อมเป็นอันเสียหมดสิ้น นี่คนมีชีวิตมาร้ายไปร้าย

คนมามีดกลับไปสว่าง ชีวิตของคนมามีดกลับไปสว่างนี้ มีมีดหรือเตี้ยต่ำ ในเบื้องต้น กลับสว่างหรือสูงขึ้นในภายหลัง เพียงดังคนอยู่ในห้องมืด ได้ออกมารับ แสงสว่าง มีลักษณะอยู่ ๓ ประการ

๑. ชีวิตมาอับกลับไปรุ่งเรือง ผู้เกิดมายากจน แต่เป็นคนจนที่ เข้มแข็ง ถือความจนเป็นมนต์อันประเสริฐ แม้จะไม่มีทรัพย์อำนาจและชาติกำเนิด อันจะเชิดชูฐานะของตนให้รุ่งเรือง ก็เชื่อตัวเองว่าจะทำงานให้แก่เพื่อนร่วมชาติได้ ไม่น้อยไปกว่าผู้มีทรัพย์มีอำนาจและชาติกำเนิดนั้นเลย เพราะเห็นว่าคนทุกคนไม่มี ทรัพย์ติดตัวมาแต่กำเนิด สมบัติเป็นของมีประจำโลกนี้อยู่ทุกแห่งหน ทั้งบนดินและ ใต้ดิน ใต้น้ำ เมื่อเกิดมาแล้วย่อมหาเอาได้ ดังคำโบราณว่า **ทรัพย์นี้มีไกล ใคร ปัญญาไวยาหาได้บ้าน ทัวแคว้นแดนดิน มีสินทุกสถาน ผู้ใดใจคร้านบ่พาน พบนา และถือภาชิตว่า ใฝ่ร้อนจะนอนเย็น ใฝ่เย็นจะตื่นตาย** เป็นยาบำรุง หัวใจ ให้มีกำลังขยันขันแข็ง

เขาเป็นคนทรหดอดทนจริง ไม่เห็นแก่ความลำบากที่ตนเคยพบมา หรือ ความลำบากในปัจจุบัน และความลำบากในห้วง นี้กว่าจะพบข้างหน้า ปลูกอำนาจ แห่งการพึ่งตัวเองให้ดีขึ้น ทีละเล็กละน้อย เริ่มต้นชีวิตมาด้วยงานที่คนอื่นเห็นเขา เตี้ยต่ำ อาศัยลำแข้งขาแขนของตนเองก้าวและเอื้อมไปเอาทรัพย์ในดินสินในน้ำ หรือ เอาเงินใต้น้ำใต้ดิน ซึ่งมีอยู่ทั่วทุกถิ่นทั้งดินน้ำ รวบรวมมาเป็นสมบัติของตนได้มาก หลาย จนเจริญรุ่งโรจน์ปรากฏแก่เพื่อนบ้าน พึงเห็นหลักฐานที่เป็นปีกแผ่นแน่นหนา เช่นมีที่ดินสำหรับทำเลือกสวนไร่นา มีอาคารบ้านเรือนอุ้นหนาฝาคั่ง มีการงานเป็น ล้ำเป็นสัน โดยที่คนอื่นคาดไม่ถึง เพราะทุกคนเห็นเขาเสมือนม้าสีดำ ซึ่งไม่มีใคร กล้าแทง แต่เป็นม้าตัวชนะเลิศในที่สุด นี่คนมีชีวิตมากกลับไปรุ่งเรือง

๒. **ชีวิตมาด้อยกลับไปเด่น** ผู้เกิดมาโง่แต่รู้สึกตัวว่าโง่ เกลียดความโง่เป็นกำลัง รักความฉลาดตั้งดวงใจ ชอบความเป็นอิสระอยู่เหนือความโง่ยิ่งกว่า เห็นว่า ความรู้ความฉลาด อาจอบรมให้เทียมทันกันได้ ดังพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕ ว่า

ฝูงชนกำเนิดคล้าย	คลังกัน
ใหญ่ย่อมเพศผิวพรรณ	แพกบ้าง
ความรู้อาจเรียนทัน	กันหมด
ยกแต่ชั่วดีกระด้าง	อ่อนแท้ ฤาไหว.

อันที่จริง การเรียนเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ ความฉลาด และความรู้ความฉลาดช่วยให้มีสมรรถภาพ ส่วนสมรรถภาพเป็นกำลังให้ทำการได้สะดวก การงานนั้นเป็นเหตุให้ได้เงินมาเลี้ยงชีวิต เขาได้ตระหนักว่า การทำตนให้ดีขึ้นด้วยการศึกษา และการงาน เป็นหนทางก้าวหน้าไปสู่ปมเด่น จึงชะมักเขม้นอบรมตนให้ฉลาดและสามารถ โดยคำนึงถึงว่า ใครจะดูถูกดูหมิ่นเหยียดหยันประการใด มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญตนให้ดีขึ้นโดยลำดับ จนกลับเป็นคนเด่นในหมู่คณะ เด่นด้วยวิถยฐานะ เด่นด้วยตำแหน่งหน้าที่และเด่นด้วยยศศักดิ์ ได้ในคำว่า ไพร่กลับตั้งตัวเป็นผู้ดี ผู้่น้อยนิยมสมพร ผู้เสมอกันนับถือรักใคร่ ผู้ใหญ่เมตตาและไว้วางใจ เชื่อในสมรรถภาพของเขา นี้คนมีชีวิตมาด้อยกลับไปเด่น

๓. **ชีวิตมาร้ายกลับไปดี** ผู้มีนิสัยร้ายติดสันดานมา เป็นคนโลนทะลึ่ง ตึงตังโง่งม้าง กิริยาวาจาแข็งกระด้าง หยาบคายลวนลามใจเลวทรามโหดร้าย แต่รู้จักกลับตัวเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย เมื่อมีผู้แนะนำพร้าสอนก็ยอมรับด้วยเหตุผล และรู้สึกผิดชอบชั่วดีว่า คนดีแม้จนแสนจนไร้ยศศักดิ์หรือตระกูลต่ำ ก็ยังเลิศล้ำกว่าคนชั่วแม้มั่งคั่ง เด่นด้วยยศศักดิ์หรือตระกูล เพราะคนชั่วถึงจะมีทรัพย์ รุ่งเรืองด้วยยศปรากฏด้วยตระกูล ก็หาเป็นคุณแก่ตนและคนอื่นไม่ มิหนำซ้ำจะให้โทษแก่ตัวเองเสียอีก

เมื่อเขารู้สึกอย่างนี้แล้ว ได้กลับตัวประพฤติดีเรียบร้อย มีกิริยาวาจาสุภาพ ใจสงบเสงี่ยม มีเมตตาการุณย์อ่อนละมุนละไม พยายามปรับตัวเองให้เหมาะแก่โลก และธรรม ไม่มัวดึงโลกจูดธรรมให้ผันแปรมาสำหรับเหมาะแก่ตัว เป็นคนต้นคิด ปลายตรง ยึดมั่นว่าการประพฤติให้ชอบแก่ทางโลกนิยมถูกกว่าทำตามอำเภอใจ ตัวเอง แต่การประพฤติให้ชอบแก่ทางธรรม ยิ่งถูกกว่าทำเพียงให้ชอบแก่ทางโลก นิยม นี่คนมีชีวิตร้ายกลับไปได้

คนมาสว่างกลับมิด ชีวิตของคนมาสว่างกลับมิดนี้ ได้รับแสงสว่าง หรือสูงมาก่อน น่าชื่นใจด้วย แต่ภายหลังกลับมิดหรือทรุดต่ำลง เหมือนคนลงหลุม ลึกหรือเข้าห้องมิด น่าทุเรศยิ่งนัก มีลักษณะอยู่ ๓ ประการ

๑. ชีวิตมารุ่งเรืองกลับไปอับ ผู้เกิดมาบนกองเงินกองทอง อาศัยร่วม เงามของพ่อแม่เชิดชูให้มีหน้ามีตา และอยู่เย็นเป็นสุขขึ้นบานสราญรมย์ จะประสงค์ สิ่งไรได้สมประสงค์ทุกอย่าง แต่เขาเป็นผู้ดีที่ประมาท ถูกมอมให้เพลินด้วยความมั่ง มีของพ่อแม่ เพลินเอาจนหลง และหลงจนเหลือ อันเหลือนี้เอง คือเสียคน เขา น่าสนใจศึกษา และทำงานให้เกิดผลประโยชน์ ไพล่ไปโปรดอบายมุขเหตุเครื่องฉิบ หาย กลายเป็นเสือเจ้าชู้ตัวเก่ง เป็นนักสุราตัวงวง เป็นนักเลงการพนันตัวลือ ชอบนับ ถือคนชั่วเป็นมิตร

ชีวิตของเขาที่รุ่งเรืองกลับมิดมาตกอับเช่นนี้ ตัวเขาก็ยุบลงเหมือนผักนี้ กลายเป็นคนหมดกำลังอ่อนแอ กระปลกกระเปลี้ยละเหี่ยวใจ เห็นการงานให้โทษแก่ ร่างกาย ทำลายสุขภาพอนามัย มองไม่เห็นว่าการงานแม้จะยากแสนยาก หนักแสน หนัก ก็เป็นเครื่องเจริญนำมาซึ่งความสุขสำราญ เมื่อได้รับทรัพย์มรดกจากพ่อแม่ แล้ว ก็ครองทรัพย์ไว้ไม่อยู่ ผลาญไปในอบายมุขเสียจนหมดสิ้น ลงเป็นคนตกยาก ได้ในคำว่า ผู้ดีกลับตกยาก เพราะชีวิตรุ่งเรืองมาแล้วได้กลับตกอับจมหายไป นี่คนมี ชีวิตมารุ่งเรืองกลับไปอับ

๒. ชีวิตมาเด่นกลับไปด้อย ผู้เกิดมาในตระกูลที่พ่อแม่เด่น เด่นด้วย วิทยฐานะ เด่นด้วยตำแหน่งหน้าที่ และเด่นด้วยยศศักดิ์ หากแต่เขาประมาทหลงงม เมาในปมเด่นของตระกูลวงศ์ หารู้สึกไม่ว่าการศึกษาและการงานเป็นสิ่งจำเป็นแก่ปม เด่นของคน ที่จริง การศึกษาคือการสร้างความฉลาด และการงานคือการสร้าง สมรรถภาพ ไว้เพื่อเผชิญกับสถานการณ์แห่งชีวิต ความฉลาดและสมรรถภาพนี้ แหละคือ เหตุแห่งปมเด่นของคน แต่เขาไม่สนใจที่จะบำเพ็ญตนให้ฉลาดและมี สมรรถภาพ ดีแต่มุ่มมั่นสนุกสนานเพลิดเพลินจนเลยเถิด เมื่อเขามาเกิดในร่มเงาของ ปมเด่นแล้ว น่าจะสร้างตนให้เด่นยิ่งขึ้น แต่กลับหลงเพลินไม่เอางานเอาการอะไรเลย ลืมนึกว่า ปมเด่นที่ตนอาศัยอยู่เป็นของพ่อแม่ เกิดกำเริบเหิมเหินสำคัญเอาว่าปมเด่น เป็นของตน มัวดูคนอื่นด้วยตาหน้า ดูตัวเองด้วยตาหลัง ประมาทตนจนเกินค่าของ ตน เทียบเอาวีรศรีศรีศักดิ์ของพ่อแม่ไปอวดว่าตัวดีเด่น ให้เป็นเครื่องชั้นสำหรับเพื่อน บ้านเขาแยมั้สรวลเล่น เมื่อพ่อแม่ค้นหาไม่แล้วปมเด่นนั้นก็หายไป ปมด้อยที่อยู่ใน ตัวได้ผุดขึ้นมาแทนที่ และกดดันให้เขาด้อยลง ด้อยอย่างลุ่มจม ได้ในคำว่า กระเบื้องจะเฟื่องฟูลอย น้ำเต้าอันน้อยจะถอยจม นี่คนมีชีวิตมาเด่นกลับไปด้อย

๒. ชีวิตมาดีกลับไปร้าย ผู้เกิดมามีนิสัยดีเรียบร้อย หากแต่เป็นคนใจ เบาเชื่อง่าย คนเราจะอยู่คนเดียวในโลกนี้หาได้ไม่ ต้องอยู่ร่วมกัน มีการทำงาน ติดต่อกัน คบค้าสมาคมกันเป็นเพื่อนฝูง แต่เพื่อนนั้นมีทั้งดีทั้งชั่ว เป็นดังพี่น้องบ้าง เป็นดังศัตรูบ้าง เป็นดังครูของเราบ้าง เราจะดีหรือจะเสียย่อมอยู่ที่เพื่อน โบราณจึง ว่า **คบพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล หรือ คบพาล มักล้มทับถมตน คบบัณฑิตให้ผลจนวันตาย**

คนนิสัยใจเบาเชื่อง่ายนี้ แม้จะมาดีแล้ว เมื่อมิตรสหายชักจูงไปในทางชั่ว ฉิบหาย ก็พลอยตามง่าย แน่นนอนการคบกันใกล้ชิดสนิทสนมนี้ ย่อมทำให้คนใจเบา เปลี่ยนอัธยาศัย ใจคอได้ง่าย มีคำยืนยันว่า เพราะคบคนต่ำด้อย จึงจรดนิสัยด้อย เสื่อมด้วยตามกัน คือเขาได้กลายเป็นเสือเจ้าชู้ เป็นนักเลงสุรา เป็นนักเลงการ

พจน์ หรือเป็นนักเลงโต ใจยะโส เทียวหลอกหลวงตีชิงวิ่งราวลักขโมย จี้ปล้น ใช้อำนาจบงการบังหลวง ประพฤติทุจริตตามเพื่อนได้ทุกประการ นี่คนมีชีวิตมาดีกลับไปร้าย

คนมาสว่างกลับไปสว่าง ชีวิตของคนมาสว่างไปสว่างนี้ นับเป็นชั้นดีเลิศ เขาเกิดมาเป็นลูกชายหญิงของพ่อแม่ใด พ่อแม่นั้นจะเอ็นดูใจยิ่ง หากชายได้เป็นสามีของหญิงใด หรือหญิงได้เป็นภรรยาของชายใด หญิงนั้นชายนั้นจะสบายใจหายร้อน และได้เป็นพ่อแม่ของคนใด ก็จะเป็นเกียรติของคนนั้น โดยลักษณะมีอยู่ ๓ ประการ

๑. ชีวิตมารุ่งเรืองไปรุ่งเรือง ผู้เกิดมาบนกองเงินกองทอง มีตระกูลมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สิน และเป็นคนไม่ประมาท ถึงพ่อแม่จะหาไม่แล้ว ก็สามารถดำรงวงศ์สกุลไว้ได้ รู้จักครองตน ครองคนและครองทรัพย์ ตั้งใจเป็นพ่อบ้านแม่เรือน ที่มีศีลมีสัตย์ ถ้าเขาเป็นชาวนา ชาวสวน หรือชาวด้า ก็รักษาที่นา ที่สวนหรือการค้าได้คงอยู่ และปรับปรุงให้ดีเหมาะกับกาลเทศะ ผลิตผลได้ดีมีรายได้เพิ่มมากขึ้น รู้จักแบ่งผลรายได้ให้มีรายเหลือ จำกัดรายจ่ายให้สมดุล ตามหาของที่หายให้รู้ว่ายังอยู่หรือหายไป และบูรณะของชำรุดให้กลับใช้ได้ สร้างฐานะให้เจริญขึ้นโดยลำดับ มีทรัพย์สมบัติมากมาย เกื้อกูลแก่กิจการบ้านเมืองได้ตามฐานะของตน นี่คนมีชีวิตมารุ่งเรืองไปรุ่งเรือง

๒. ชีวิตมาเด่นไปเด่น ผู้เกิดมาในตระกูลที่เด่น คือ พ่อแม่เด่นด้วยวิทยฐานะ เด่นด้วยตำแหน่งหน้าที่ เด่นด้วยยศศักดิ์ เมื่อเขาเกิดมาเด่นแล้ว ก็ไม่ประมาท ถือความฉลาดและสมรรถภาพเป็นคลังมเหมาที่สะสมปมเด่น ตั้งใจมาบำเพ็ญตนให้มีวิทยฐานะแล้ว เอาใจใส่มุ่งมั่นทำการให้เกิดสมรรถภาพปรากฏแก่งงาน จนได้ดำรงตำแหน่งหน้าที่และยศศักดิ์สูงขึ้นโดยลำดับ นี่คนมีชีวิตมาเด่นไปเด่น

๓. ชีวิตมาดีไปดี ผู้เกิดมามีนิสัยดี มีอวัยวะสมบูรณ์ประกอบทุกส่วน เมื่ออยู่ตั้งใจบำเพ็ญประโยชน์ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่นให้เดือดร้อน แม้มีอำนาจวาสนา ก็ไม่ใช่อำนาจนั้นทำความเสียหาย ทำแต่คุณงามความดี เมื่อไปแล้ว มีแต่ผู้คิดถึงบ่นเสียดาย ไม่มีใครแข่งชกหักกระดุกตามหลัง นี่คนมีชีวิตมาดีไปดี

สรุปความว่า ชีวิตมาอับไปอับ ชีวิตมาด้อยไปด้อย และชีวิตมาร้ายไปร้าย
นี่ชีวิตของคนมามีดีไปมีดี ชีวิตมาอับกลับไปรุ่งเรือง ชีวิตมาด้อยกลับไปเด่น และ
ชีวิตมาร้ายกลับไปดี นี่ชีวิตของคนมามีดีกลับไปสว่าง ชีวิตมารุ่งเรืองกลับไปอับ
ชีวิตมาเด่นกลับไปด้อย และชีวิตมาดีกลับไปร้าย นี่ชีวิตของคนมาสว่างกลับไปมีดี
ชีวิตมารุ่งเรืองไปรุ่งเรือง ชีวิตมาเด่นไปเด่น และชีวิตมาดีไปดี นี่ชีวิตของคนมาสว่าง
ไปสว่าง

วิถีชีวิตของคน ๔ จำพวก เมื่อนำมาเทียบกันดีแล้ว จะเห็นความเหลื่อมล้ำต่ำ
สูงกว่ากันได้ว่า ชีวิตของคนมามีดีน่าเกลียดพิลึก ชีวิตบางคนมามีดีกลับไปสว่างน่า
ชมเชย ชีวิตของคนมาสว่างกลับไปมีดีน่าบัดสียิ่งนัก ส่วนชีวิตของคนมาสว่างไป
สว่าง บัณฑิตย่อมยกย่องสรรเสริญ นับว่าเป็นชีวิตที่มีค่าควรถือเป็นแบบอย่าง
ดำเนินตาม

ท่านสาธุชนทั้งหลาย ถ้าหากบางท่านได้มามีดีแล้ว ขอยกกลับไปมีดีอีก
แม้ท่านผู้มาสว่างซึ่งเป็นโชคลาภของชีวิตแล้ว ก็ต้องอย่าแวะไปในมีดี อันเป็น
เคราะห์ร้ายของชีวิตเลย จำไว้เถิดว่า เราเกิดมาไม่เพื่อเข้าใจชีวิต แต่เพื่อแสวงหา
ความสุขจากชีวิต เมื่อเราประสงค์จะให้เกิดความสุขในระยะอันสั้น ก็จำกระทำในสิ่ง
อันให้เกิดคุณประโยชน์แก่ตนและคนอื่น เพราะความสุขของเราเกิดมาจากความสุข
ของคนอื่นด้วย จึงดำเนินชีวิตขึ้นสู่แดนสว่าง โดยวิธีการอันเต็มไปด้วยเหตุผล และ
ถูกขอให้เป็นชีวิตที่มาสว่าง อยู่สว่าง และไปสว่างตลอดอายุกาล อย่าลืมนะว่าวิธีการ
ที่เต็มด้วยเหตุผล ย่อมจบลงด้วยเหตุผล แม้วิธีการอันบกพร่อง ก็จบลงด้วยความ
บกพร่อง.